

Un segle de cultura fulgurant (1912-2012). [II: 1939-1979]

Joan Surroca i Sens

L'any passat vaig parlar de la cultura a Torroella de 1912 a 1939 i enguany repasso el fet cultural local des de 1939, quan acaba la Guerra Civil Espanyola, fins a les eleccions dels primers ajuntaments democràtics, el 3 d'abril de 1979. Repeteixo el que vaig dir aleshores: tractaré la cultura en sentit restringit al patrimoni, les arts, les lletres i les arts escèniques. Remeto, en tot cas, a les explicacions que feia a la introducció de l'article de l'any passat a fi que ningú no trobi a faltar algun tipus d'activitat que és a la frontera entre la cultura i la festa o bé que ha estat estudiat abastament.

L'activitat cultural a Torroella ha crescut en sentit geomètric al llarg del temps. La finalitat d'aquest escrit és oferir un repàs genèric i una reflexió sobre la manera que s'han gestat i han nascut les diferents ofertes, una comparació entre els períodes, observar les causes que han ajudat a portar a bon port certes iniciatives i a trobar els motius de les llacunes. Tot plegat amb la intenció de servir per un necessari punt de partida a l'hora de planificar la cultura a la nova època que neix.

He dividit l'estudi en dos subperíodes: de 1939 a 1965 i de 1965 a 1979. El tall queda justificat per la presència de les primeres mostres culturals estructurades a partir de 1965. Els locals culturals dels anys de la postguerra

són uns altres: l'Ateneu Montgrí, el Círcol de Catòlics, l'Escuela Dominical, el Sindicat Agrícola, el Centre Recreatiu, la Lliga i totes les seus dels partits polítics han desaparegut. El Teatre Jou, que l'any 1934 va passar a ser el modern Cèntric-Cine, serà ara el Centro-Cine fins al seu tancament l'any 1979. Altres seguiran, com el Teatre Coll, que, no obstant això, serà enderrocat l'any 1973; el Cinema Montgrí continuarà ben actiu i la biblioteca de la Caixa de Pensions canviarà de seu quan l'antic immoble de la plaça dels Dolors, núm. 1 (la biblioteca estava situada al primer pis i s'hi accedia per un esplèndid jardí), desapareix per edificar-hi pisos. Una sala espaiosa contigua a la biblioteca de 120 metres quadrats, amb capacitat per a 72 persones assegudes en els 12 bancs existents, era el lloc més solemne per a la celebració d'exposicions i conferències. Aquesta sala feia la funció de Museu de l'Agricultura amb algunes vitrines que conservaven diversos animals dissecats amb les seves corresponents explicacions. L'any 1978 la biblioteca es va traslladar provisionalment al carrer del Dr. Valentí, núm. 17, la qual cosa va representar una lamentable pèrdua per la capacitat reduïda de la nova seu i per no disposar de sala d'actes¹.

A la vegada que uns locals tancaven, se n'obrien de nous: la casa Seguer del carrer de l'Església (propietat aleshores de la parròquia de Sant Genís i coneguda com a Acció Catòlica) va ser el primer punt d'irradiació cultural en els anys seixanta. El convent dels Agustins, el Cine Petit (local conegut també com a Saló Municipal d'Actes), la biblioteca i l'Esplai², nom amb què es va conèixer l'espai que fins a aquell moment, i des de 1948, havia ocupat el Col·legi de Sant Miquel dels germans gabrielistes, que l'any 1970 es va traslladar a unes noves instal·lacions a l'avinguda Pau Casals, deixant l'antiga seu alliberada per a activitats, reunions, etc. A partir de 1958, l'Acadèmia Santa Catalina va ser un focus cultural fins que va tancar les portes els anys setanta. El dia més animat era el del patró dels estudiants, sant Tomàs, el 7 de març³. Els col·legis, sigui per iniciativa del claustre o de les associacions de pares, al llarg dels anys han aprofitat les instal·lacions com a escenaris de conferències i altres manifestacions culturals.

1939-1965

En la secció d'"El pas del temps" del LLIBRE DE LA FESTA MAJOR de l'any 1963 trobem una frase que resumeix perfectament l'estat de la qüestió: "Es lamentable constatar la escasa actividad que ha sido desplegada de cara al bien espiritual como supone toda manifestación cultural o artística." És un període amb poca oferta cultural. No hi havia associacionisme, no es van promoure actes des de l'ajuntament, ni arribava gaire res de l'exterior. És una època de tancament i sense possibilitat d'intercanvi de cap tipus. L'esplai cultural era el cinema i poca cosa més.

Patrimoni

En aquest període d'ensopiment, però, es deixaven sentir algunes veus que vetllaven pel nostre patrimoni. Una d'elles, com crit en el desert, era la de l'Àlvar Geli, una persona que no defallia en la defensa del jaciment arqueològic del Camp de la Gruta, una vila romana on era possible extreure fragments de ceràmica sigil·lada a la mateixa superfície. Va ser endebades perquè, tal com es temia, un dia el jaciment va ser destruït per evitar que el camp de conreu on es trobava es convertís en centre d'excavacions. En Pepito Vert va ser una altra persona inquieta que intentava salvar patrimoni en anys d'indiferència generalitzada⁴. En un article en el LLIBRE DE LA FESTA MAJOR de l'any 1951 titulat "El castillo de Montgrí. Un grito de alerta", lamentava la situació precària del nostre primer monument; els llamps hi queien amb assiduitat. L'any 1958 s'instal·laren, per fi, 4 parallamps que foren substituïts posteriorment per un de més potent, el qual quedà avariats i sense funcionar durant anys. Fins a les reformes de consolidació dels anys vuitanta ningú que estimés el castell podia estar tranquil. Algunes torres, particularment la nord-oest, estaven prou malmenades com per témer un enderrocament que hauria suposat una ràpida desaparició dels murs entre les torres.

Treballs de prospecció a la cisterna romana del camp de la Gruta, 1973. (Foto CdD Montgrí, illes Medes i Baix Ter).

El mes de març de 1959 va caure un tram de les antigues muralles de la vila a causa d'unes fortes pluges. Mancava un pla de manteniment i de consolidació per evitar aquest fet de suma gravetat perquè, a diferència d'altres lamentables oblits, el patrimoni, un cop malmès, queda definitivament perdut i només en queden les imatges captades que delaten i denuncien allò que hauria pogut ser i no serà ja mai més.

El mes de juny de 1959 va passar uns dies a la vila el col·leccionista Josep Salvà i Turnivell, propietari d'una bona mostra de ceràmica popular dels segles XV al XVIII. Desitjava que el valuós material que havia reunit quedés a Torroella, però es va perdre l'ocasió en no poder comptar amb locals apropiats per conservar i difondre la seva col·lecció. No ha estat aquesta l'única oportunitat de gaudir amb col·leccions de vàlua. Tot i que no és assumible per a un municipi adquirir totes les ofertes de patrimoni, també és cert que s'han deixat passar bones circumstàncies que haurien ajudat a reunir un bon patrimoni i augmentar l'atractiu de la vila.

Arts plàstiques

L'any 1944 s'inicia l'Exposició Col·lectiva d'Art Local per la Festa Major i serà una de les escasses mostres culturals que es consoliden a la primera dècada de la postguerra. Malgrat la precarietat de mitjans de l'època, la participació artística anual era prou lluïda. Es recordaven amb simpatia les estades a la vila dels pintors Gimeno i Mir. Josep Maria Mascort, que va morir prematurament l'any 1947, era un pintor amb llum pròpia que va aconseguir que una colla de seguidors anessin formant una bona base artística. L'any 1959 es va celebrar una exposició d'homenatge pòstum a Mascort. Joan Pericot era un altre artista que enlairava el llistó de l'art, un home de gust exquisit i dibuixant excel·lent, que l'any 1958 va ser reconegut amb la Medalla de Plata del III Concurs Provincial de Girona. El jove Joan Fuster, un aquarel·lista magnífic, va prestigiar les exposicions amb les seves obres destacades. El seu èxit aviat va superar els marcs locals: l'any 1959 va ser reconegut amb el IV Premi d'Aquarel·la en el IV Concurs d'Art de Girona. En aquesta mateixa convocatòria va obtenir el III Premi de Dibuix Baldomer Barberà, director aleshores del Banc Central, amb dots per a la música i la pintura. Les seves obres fugien dels cànons aleshores en voga. A més d'aquests artistes, Francesc Soler, Miquel Martinoy, Josep Tomàs, Àlvar Geli, Pere Castells, Joan Geli i el jove Josep Mundet formaven el nucli fix de participants en l'exposició anual.

Participants en una de les primeres exposicions d'Art Local, l'agost de 1945. D'esquerra a dreta: Joaquim Esquena, Josep Garriga, Joan Fuster, Josep M. Mascort, Jaume Surroca, Àlvar Geli, Pere Castells, Joan Geli, J. Segarra, Miquel Martinoy i Josep Mundet. (Foto CdD Montgrí, illes Medes i Baix Ter).

A partir de 1956, per les Festes de Sant Andreu, s'organitzava un concurs-exposició local de fotografia i l'any 1958 Torroella va esdevenir la primera població de les comarques gironines que convocava un concurs fotogràfic en color. El 1959 comença a ser un concurs d'àmbit provincial. En aquells anys destacava com a fotògraf experimentat en Josep Montaner i la seva vàlua artística va quedar de manifest en una exposició monogràfica sobre la seva obra. En total van ser sis edicions d'aquesta exposició, fins al 1961. Més tard, l'any 1967, Esplai Joventut reiniciaria l'organització de la mostra.

El 25 de febrer de l'any 1959 es van veure les primeres imatges televisives a Torroella. A partir d'aquella data, un bon grup de persones es reunien a la botiga del fotògraf Jaume Bosch, situada a la cantonada del carrer Porta Nova amb el dels Dolors, per seguir uns modestos programes de proves. Els comentaris que s'escoltaven sobre el nou giny eren de confiança per les enormes possibilitats que se li adjudicaven en bé de la cultura. S'ignorava el potencial de la televisió al servei del poder.

Música

Cada any, per la Festa Major, es programaven els concerts al Cafè Coll, que anaven a càrrec de les orquestres aleshores de més renom, les locals Els Montgrins i Caravana eren assídues, juntament amb la Principal de la Bisbal i la Selvatana. Un concert destacà en solitari en aquesta època, el de l'Orquesta Clásica Femenina Isabel de la Calle, que va tenir lloc al Centro-Cine l'estiu de l'any 1961. Es van interpretar obres de Mozart, Lluís Albert, Granados, Albéniz i Turina.

El Sr. Dabau, mestre a Torroella, va ser qui més va animar la vida musical de Torroella⁵. Potser el primer acte cultural que es va celebrar després de la guerra va ser un concert que va tenir lloc al Centro-Cine. Era el 28 de juny de 1939 i va ser organitzat per la Delegació de Propaganda i a benefici de la Falange local. El tenor Pere Sais i el pianista Salvador Dabau van oferir un extens programa d'obres. Abans de començar hi va haver, tal com anunciava el programa: "Proyección de noticiarios de nuestra guerra". Altres esdeveniments musicals van ser la formació del Sextet Dabau, després Quintet; l'actuació del baríton Serras; la formació de la Massa Coral; la interpretació de la *Missa Pontificales* de Perosi a la Missa del Gall de 1940; la representació de les sarsueles *La del manojo de rosas*, *Los claveles*, *La Dolorosa* i *Molinos de viento*. Amb un text de Mn. Viver i música del Sr. Dabau es va estrenar el poema de Nadal *La cançó de Rubèn*. El Sr. Dabau va col·laborar amb en Josep Castells i van estrenar la revista musical *Costa Brava*. Cal destacar la formació del Quartet Montegrís, un conjunt de bones veus que va donar dies de glòria a Torroella actuant a diverses poblacions.

Un fet remarcable va ser la creació de l'Orquestra de Cambra Infantil. El Sr. Dabau en va ser l'artífex perquè va reunir els joves estudiants de música. Aquesta formació va interpretar diferents concerts amb obres populars com *Oh, Mari*; *Fascinación*; *Torroella, vila vella*, i *Barcarola dels contes d'Hoffmann* d'Offenbach. A més de diverses actuacions a Torroella, se'n van fer a Pals, Calonge, Verges, Figueres i dos concerts a Begur, Palafrugell i Girona.

Quan l'any 1958 el mestre Dabau va traslladar-se a Girona, Baldomer Barberà va fer possible que la formació seguís activa amb un grau d'exigència molt elevat. El repertori incloïa peces com *Gavota en re menor*, de Bach; *Largo*, de Händel; *Minuet de la sonata clar de lluna*, de Beethoven; *Moment musical*, de Schubert; *Dansa hongaresa núm. 5*, de Brahms; *Granada*, d'Albéniz, i *Canon en la menor*, del mateix Barberà. El primer concert de l'època de Barberà va tenir lloc el mes de maig del mateix any, amb motiu de l'ordenació sacerdotal de Mn. Carles Mundet. El 24 de gener de 1960, l'Orquestra de Cambra Infantil va actuar a la missa cantada en l'homenatge al compositor Vicenç Bou, en la celebració del seu 75è aniversari.

Lletres i conferències

El grup de persones que havien fomentat la cultura en el primer terç del segle XX va quedar dissolt després de la guerra. L'estricta censura d'aleshores, l'exili de Pere Blasi, la mort de Josep Castells l'any 1943 i la de l'Eduard Viñas després, en són les causes. Només Mn. Francesc Viver va seguir publicant poemes al *LIBRE DE LA FESTA MAJOR* fins a la seva mort el 1955. Aquest any 1955, a la biblioteca de la Caixa de Pensions era possible consultar 3.373 volums i hi van acudir 12.099 lectors, molts d'ells infants. Així mateix, el 1955 Torroella rebia diàriament 350 diaris (la majoria eren exemplars de *La Vanguardia*), que uns nens dels darrers cursos escolars repartien a domicili dels subscriptors. 350 diaris per a una població de quatre mil i escaig d'habitants demostra que a Torroella hi havia un caliu cultural important imputable sobretot a una sèrie de bons mestres que havien fomentat la curiositat i les inquietuds literàries. A ca l'Evaristo, una barberia situada a l'actual carrer Major, núm. 46, es venien els diaris a qui no estava subscrit. Les tertúlies que en aquesta barberia-llibreria s'organitzaven eren la vàlvula d'escapament de no pocs torroellencs reprimits, vigilats i fastiguejats de tants anys mancats de llibertats. A la rebotiga de ca l'Evaristo tenien lloc els assajos de l'Orquestra de Cambra Infantil en època de Baldomer Barberà.

A partir de 1942, a finals d'abril o primers de maig, la Caixa d'Estalvis commemorava anualment la Festa del Llibre. L'any 1953, més de tres-centes persones van assistir a aquesta festivitat⁶. La festa consistia en un acte acadèmic, concursos, parlaments a favor del foment de la lectura, repartiment de lots de llibres, obsequi de contes i postals als infants, representacions

artístiques a càrrec dels més petits i algun any es van escoltar uns concerts infantils de piano al Cinema. A la nit solia programar-se una conferència. Aquesta festa va perdurar fins a l'any 1978, quan la biblioteca es va traslladar a una seu provisional.

De conferències se'n sentien poques, però l'assistència solia ser massiva, increïble per als costums actuals. Per exemple, el Dr. Albert Vidal, canonge de Girona, l'any 1961 va omplir el cinema amb una conferència titulada "Un viatge a Terra Santa", i quan dic que va omplir em refereixo que estava ple fins al *galliner*. A començaments dels anys seixanta, en el Saló Municipal d'Actes (Cine Petit) es van organitzar unes conferències de temàtica diversa a càrrec del Dr. José Reñé (medecina), de Mn. Josep Garrido (religió), Juli Parella (cooperació), Louis Ques (fructicultura) i una del Dr. Lluís Pericot titulada "El remoto pasado de Torroella".

Teatre

La rica varietat de representacions teatrals d'abans de la guerra va quedar reduïda a mínims. A la dècada del cinquanta i inicis dels seixanta va residir a Torroella un personatge singular, en Francesc Boronat, un pintor de parets que tenia una afició pel teatre prou forta com per aconseguir reunir una colla de gent per assajar i representar teatre apropiat a la demanda de l'època. Aquest grup, als inicis dels anys seixanta, va representar, entre altres: *Amor... direcció prohibida*, de Lluís Coquard i Sacristán, i *D'aquesta aigua no en beuré*, de Josep Maria Folch i Torres.

L'Estartit

A començament dels anys seixanta es va fundar l'Associació d'Amics de l'Estartit. El seu primer president va ser en Joan Dalmàs i Puig i el secretari era Narcís Coll i Frigola, el qual, al cap de poc temps, passaria a exercir-ne la presidència. L'Associació tenia com a objectiu defensar els interessos dels estartidencs i va iniciar la programació d'algunes activitats culturals com va ser una conferència a càrrec de la cèlebre escriptora Llucietà Canyà. Es van organitzar cursos per aprendre a ballar sardanes i la cavalcada de Reis.

1965-1979

Els canvis rarament succeeixen de cop i volta ni són obra d'una sola persona o provocats per un fet extraordinari. Més aviat són les confluències atzaroses d'esdeveniments que acceleren les transformacions socials d'una població dins d'un ambient general igualment de renovació. L'any 1965 gosem considerar-lo com la data inicial del desglaç que permetria els primers veritables brots verds culturals. Si és ben cert que és la confluència de diferents factors els que inicien una metamorfosi, també és veritat que sempre fa falta una primera

guspira. A la Torroella de l'any 1965 arriba un personatge que canviarà els aires amb ben poc temps, ens referim al nou rector de la parròquia de Sant Genís, Mn. Isidre Garcia, que va succeir Mn. Josep Garrido; aquest últim era una persona de temperament fort que va donar proves de la seva valentia situant-se al costat del poble quan les circumstàncies ho requerien, fet notable i meritori en una època que ningú no gosava aixecar la veu. Mn. Garcia va sorprendre tothom per una manera de fer molt propera a la gent. El canvi de rector va tenir lloc just quan acabava el Concili Vaticà II, portador de nous aires. L'Església aleshores tenia una forta presència arreu. El Concili va ajudar a la transformació d'una societat molt estàtica fins aleshores i Mn. Isidre va ser la persona adequada per fer possible un canvi necessari a Torroella.

Al cap de poc temps de l'arribada de Mn. Isidre Garcia fou nomenat vicari Mn. Enric Sala. El 8 de desembre de 1966 s'inaugurava Esplai Joventut en el local d'Acció Catòlica, l'antiga casa Seguer del carrer de l'Església. Es va muntar una sala de lectura i els joves van editar dos números d'una revista titulada *Esplai*. La casa Seguer aviat va disposar d'un espai per escoltar música. Els col·loquis, campionats esportius, excursions, xerrades, etc., van arribar en tromba, un veritable huracà que va beneficiar de manera especial tota una generació de joves. Els músics del poble s'oferien per interpretar audicions de sardanes de manera desinteressada al pati de la casa. El 4, 5 i 6 de desembre de 1967 es va organitzar una reunió de joves per tractar temes diversos. El dia 10 va ser la jornada de conclusió del cicle dirigit pels capellans Lluís Torrent, Raimon Bonald, Pere Matamala i Enric Sala.

Durant els anys 1968 i 1969, des d'Esplai Joventut es van organitzar uns cursets de cultura catalana (llengua, història i literatura), a càrrec dels professors Dr. J. Reñé, J. Garcia i P. Alcaide, i altres col·laboracions. Es va estudiar l'obra de Mn. Viver i es van tractar els problemes de la joventut. Altres conferències van versar sobre la Renaixença catalana, l'obra d'Espriu i la semblança de sant Jordi i van anar a càrrec de Rossend Domènech, Antònia Sabrià i Mn. Isidre Garcia. La darrera setmana d'abril es programava la Setmana Catalana i a Las Rejas es feia una exposició amb venda de llibres i discos en català, i el dia de Sant Jordi, una exposició de roses. Esplai Joventut va marcar per sempre més una generació els membres de la qual van esdevenir, més tard, membres del Casal de Montgrí, regidors dels primers ajuntaments democràtics i gent lliurada a l'associacionisme cultural i social.

Si el primer factor de canvi el trobem en l'arribada a Torroella dels sacerdots Mn. Isidre Garcia i Mn. Enric Sala, una segona explicació l'hem de cercar en la societat civil. Els universitaris torroellencs es comptaven amb els dits de la mà i, quan acabaven els estudis, es perdien de vista en no haver-hi feines per a ells a la seva vila. L'advocat Joan Radressa i Casanovas fa l'opció

d'establir-se professionalment a Torroella l'any 1965. El 1966 escriu el seu primer article al LLIBRE DE LA FESTA MAJOR i aviat aconsegueix reunir sense dificultat un nucli de persones interessades per la cultura que, sota el nom d'Esplai, connectaran amb la Torroella cultural del primer terç de segle. L'any 1967, Joan Radressa, a la secció del LLIBRE DE LA FESTA MAJOR "El pas del temps", constata la situació de canvi i detecta una major inquietud col·lectiva. Augura l'aglutinant -com els vells ateneus- per agermanar els nous esforços.

El 20 de setembre de 1974 es va fer un dinar a Santa Caterina i va ser el comiat de l'Esplai, l'agrupació informal que havia organitzat actes diversos en els darrers deu anys. A partir d'aleshores seria el Casal del Montgrí⁷ el que acabaria de donar l'estructura necessària per portar a terme l'organització de la majoria de concerts, conferències, cursets, exposicions, festivals, etc., dels propers anys. El Casal del Montgrí va esdevenir una associació plural, però amb una aposta clara per recuperar les llibertats i, per aquesta raó, va participar en nombroses campanyes i es va adherir en altres. Cal destacar la impulsió de la campanya "Salvem el Ter", amb l'acte central d'una manifestació de 4.000 persones considerada la primera de tipus ecologista de Catalunya. Es va formar la Comissió de Defensa del Ter, que va programar nombroses conferències i taules rodones al llarg dels anys 1976 i 1977, amb participació de científics i polítics.

Altres iniciatives promogudes pel Casal van ser la tramitació de documentació per la salvaguarda del castell i es van fer gestions per aconseguir que l'arxiu parroquial romangués a la vila. El Casal es va adherir a diferents iniciatives com l'organitzada per la defensa del Cementiri Marí de l'Escala, al Congrés de Cultura Catalana, a l'homenatge a Josep Pla, a la campanya per convertir el Montseny parc natural i a la que es va establir per aconseguir el vot als 18 anys. El Casal del Montgrí va ser nomenat membre del Comitè Executiu del Debat Costa Brava i va tenir un membre en el seu Comitè Executiu, participant de prop en totes les conferències i taules rodones que es van organitzar a l'entorn d'aquest gran debat.

El Casal va començar a editar un butlletí a partir del juliol de 1975 i va perdurar fins a l'any 1984. Era un butlletí informatiu dirigit als socis de 8-10 pàgines i, malgrat la seva modèstia, va cobrir la informació local que recordava la històrica publicació *Emporion*.

Un fet que confirma la recuperació de l'activitat de la vila és que l'any 1966 se celebra el primer Aplec de la Sardana, esdeveniment que durant uns anys va atraure molts visitants per gaudir de les audicions de les més prestigioses cobles.

Patrimoni

El mes de juliol de l'any 1973 s'inicia la recollida de fons per a un monument a Mn. Francesc Viver, obra que s'encarrega a l'escultor local Josep Mundet. La seva inauguració, al passeig de l'Església, tindrà lloc el mes de desembre del mateix any i una gran exposició recollirà l'obra i records de la biografia de l'estimat sacerdot-poeta. L'any 1975, s'inaugura una altra escultura del mateix autor a la part de dalt de Fora Portal, amb motiu de la celebració de la festa "Torroella, ciutat pubilla de la sardana".

Josep Planas i Casas, torroellenc establert a l'Argentina, va donar una col·lecció de gravats a l'Ajuntament i aquest material artístic es va poder admirar en una exposició temporal.

L'any 1975, els alumnes del 6è curs de batxillerat del Col·legi Sant Miquel van realitzar un inventari del patrimoni d'elements arquitectònics torroellencs. Posteriorment, van muntar una exposició a la sala d'actes de la Caixa de Pensions amb magnífiques fotografies de Josep Casadellà. Va ser el primer inventari del patrimoni i va ajudar a despertar la consciència de la vila per fomentar la conservació i difusió d'elements arquitectònics singulars.

Campanya d'excavació del Centre d'Estudis del Montgrí, al cau del Duc d'Ullà, 1977. D'esquerra a dreta i de dalt a baix: Josep Pascual, Josep Vert, desconegut, Josep Pujol, Mercè Basanta, Cati Corominola, Josep Masó, Francesc Burjachs, Eudald Carbonell i desconegut. (Foto CdD Montgrí, illes Medes i Baix Ter).

El prestigiós arqueòleg francès Henry de Lumley va visitar el cau del Duc l'any 1965, la qual cosa va estimular els torroellencs que formaven part del Centre d'Estudis del Montgrí. L'associació tenia com a objectiu l'ordenació del material arqueològic local amb la idea de preparar un futur museu amb seu a Casa Pastors, del carrer Major. Per la Festa Major de l'any 1976, es va inaugurar una magna exposició de les restes prehistòriques a la Capella de Sant Antoni.

El Casal va seguir la tradició de l'Ateneu Montgrí de proposar excursions per conèixer patrimoni. Es van fer sortides a diferents indrets, entre les quals destaquem Catalunya Nord, Occitània, Montblanc, Poblet i Santes Creus, i la ciutat de Tarragona.

Exposició del
patrimoni
arquitectònic. (Foto
arxiu Joan Surroca).

Arts plàstiques

Els anys setanta, el dibuixant local Josep Casas i Torrent va exposar diverses vegades la seva obra. L'any 1975, les Escoles Nacionals van convocar un concurs de pintura ràpida. S'inicien cursos de dibuix i pintura. La tradicional Exposició d'Art Local es va deixar d'organitzar del 1964 al 1970. El 1971 es va muntar en els locals Esplai fins a l'any 1975 i el 1976 es va tornar als locals de la Caixa de Pensions.

L'any 1978, amb motiu de la celebració del cinquantenari de l'establiment de la Caixa de Pensions a Torroella, es va voler commemorar amb diferents actes, entre els quals destaca l'exposició-homenatge als locals de la mateixa Caixa dedicada a Francesc Gimeno. Aquest extraordinari pintor havia estat relacionat amb la vila per les seves perllongades estades i per estar casat amb una torroellenca. Una part de l'obra exposada va ser cedida pel Museu d'Art Modern de Barcelona. A la inauguració va assistir-hi l'escriptor Josep Pla, que havia dedicat un dels seus "Homenots" al pintor. Amb motiu de l'exposició es va editar una separata d'aquestes pàgines de Pla.

Esplai Joventut, a partir de l'any 1967, va tenir cura de la convocatòria d'un concurs fotogràfic per la Fira de Sant Andreu. Les obres dels concursants s'exposaven al local Las Rejas, on avui es troba el vestíbul del Museu de la Mediterrània.

Inauguració de l'exposició d'Art Local de 1971; d'esquerra a dreta: Mn. Isidre, C. Sais, J. Vergés i J. Muntaner. (Foto CdD Montgrí, illes Medes i Baix Ter).

Música

Cal subratllar l'esforç de l'Enric Ferriol per preservar la música i dansa popular. Un home que alegrava la vila d'ençà que va arribar l'any 1947. Per premiar la seva feina es va organitzar un just homenatge el 22 de juny de 1969.

El cant coral va estar molt més present a partir de la segona meitat del anys seixanta. Es van sentir l'Orfeó Cants de Pàtria, la Capella Polifònica de Girona, el Cor Madrigal, diverses vegades l'Orfeó Laudate, el Bell Esclat i l'Orfeó Gracienc. A Torroella mateix neixen agrupacions de cant: Coral Montgrí, dirigida per Salvador Comalada; Cantaires del Montgrí, dirigida per Josep Gispert, i el Casal va formar l'Orfeó Juvenil Casal del Montgrí.

Va haver-hi l'ocasió de gaudir de corals d'altres països. Es tractava de formacions de països de l'est que assistien cada mes de setembre a un prestigiós festival coral europeu a Barcelona. En el seu viatge de retorn feien una estada a Torroella i era una bona ocasió per escoltar veus de primer ordre amb caixets assequibles: l'any 1977 la Coral de Gdansk de Polònia, el 1978 la Vándor Sándor d'Hongria i la Karol Kurpinski de Polònia, i el 1979 la Zíkica Jonanovic Spanac de Iugoslàvia. A partir de l'any 1968, amb l'actuació de l'Orfeó Cants de Pàtria s'inicien un seguit de concerts amb motiu de les festes nadalenques a l'església parroquial. L'11 de gener de 1970 va actuar el Quartet Ciutat de Barcelona format per Gonçal Comellas, Joan Oliveras i els germans Claret. Van interpretar el *Quartet op. 77 núm. 1 en sol major*, de Haydn; el *Quartet op. 95 en fa menor*, de Beethoven, i *Vistes al mar*, de Toldrà. Les corals del mes de setembre i els concerts de Nadal van animar a formar la secció local de Joventuts Musicals, agrupació que posteriorment aconseguirà situar el nom de Torroella en el mapa mundial de la música clàssica.

Durant els anys setanta es van sentir l'Orquestra de Cambra Amics dels Clàssics, el Quintet Pentaulus, el Quartet Tarragó, l'Orquestra de Cambra de

Girona, que venia assíduament, el guitarrista Gerard Pancraccio (deixeble de Yepes i Lopàtegui), que va oferir un entranyable concert al claustre de l'Hospital, l'Orquestra de Cambra de Perpinyà, l'Orquestra de Cambra Stuttgarter Divertimento, i el 24 d'abril de 1973 es va presentar el disc dels compositors torroellencs del segle XVIII Benet Julià i Anselm Viola, monjos de Montserrat. Aquest renaixement musical torroellenc va despertar interès per l'aprenentatge i es va sol·licitar al Sr. Salvador Dabau impartir un curs amb el títol genèric "Actituds davant les audicions musicals". L'estimat mestre-músic va fer unes explicacions amenes i pràctiques.

Catalunya va veure néixer una bona colla de cantautors, cantants de folk-rock, etc., i alguns d'ells van passar per Torroella una o diverses vegades: Grup de Folk d'Olot, Lluís Llach, Ovidi Montllor, Ramon Muntaner, Carles Camps, Joan Isaac, Dolors Lafitte, Marina Rossell, Sisa, Pere Tapies, Oriol Tramvia, Iceberg, Borne, Pi de la Serra, la Trinca, grup Coses, Xesco Boix, grup La Mulassa, Elèctrica Dharma, Rocky Muntanyola, Mirasol Colores i Orquestra Plateria. Una quantitat i qualitat com aquesta llarga llista significa un gran moviment organitzatiu, que anava a càrrec de diversos grups, com la comissió de la Festa Major, la comissió del Pubillatge de la Sardana de 1975, la comissió que organitzava les setmanes catalanes per Sant Jordi, exalumnes del Col·legi Sant Miquel, Colla 69, etc.

Es van preparar concerts per a instruments de cobla amb la presència d'Els Montgrins, Caravana i Ciutat de Girona. Al marge de les tradicionals ballades de sardanes, sempre presents, és de destacar l'actuació del Grup de Dansa de Vilajuïga amb motiu de la Festa Major de Torroella de 1973. El dia següent hi hagué una ballada del contrapàs.

L'any 1975 Torroella va ser proclamada Ciutat Pubilla de la Sardana. El diumenge 20 d'abril ha passat a ser una data històrica per a la vila. La capacitat organitzativa va permetre reunir una munió de gent mai vista que va assistir a un atapeït programa d'actes. La festa va servir per afirmar la catalanitat, per la difusió de la sardana i per escoltar una lliçó magistral de luxe sobre la sardana a càrrec del Dr. Lluís Pericot i Garcia.

Lletres i conferències

El Casal del Montgrí convocava un concurs literari i de treballs d'investigació o assaigs. Els tres premis constituïts portaven el nom de "Mn. Francesc Viver", "Bernat de Santa Eugènia" i "Pere Blasi". La primera edició va ser l'any 1974 i es va seguir convocant alguns anys més.

La segona meitat dels anys seixanta i la dècada dels setanta l'activitat cultural només es pot comparar amb els dotze anys d'or de la cultura

torroellenca (1912-1923). Actualment és ben cert que tenim una gran oferta cultural, no obstant això, allò que distingia l'època que ara tractem respecte a l'actual és la vitalitat associativa, la participació, les iniciatives no sortien de cap organisme oficial, eren les bases que les impulsaven. La parròquia tenia un paper molt significatiu perquè molts actes els generaven grups parroquials. Cada hivern, per exemple, la parròquia proposava un cicle de xerrades, set o vuit, per a les parelles que es preparaven per al matrimoni. Els conferenciantos tocaven aspectes monogràfics i les trobades, que eren molt concorregudes, es feien els diumenges a la tarda. Moltes vegades la parròquia cedia els seus locals a grups diversos que no disposaven de cap altre local adequat com l'Esplai. El rector, Mn. Isidre Garcia, donava prova de notable obertura en cedir uns espais per a unes activitats que a vegades eren lluny de coincidir amb la seva manera de pensar.

Els conferenciantos que van passar per Torroella en aquests anys de final de dictadura franquista, on tot demanava el restabliment de les llibertats, van ser persones d'una gran diversitat d'opinió, però totes inequívocament tenien el segell de l'obertura: el Dr. Narcís Jubany, bisbe de la diòcesi, i els sacerdots Joan Busquets, Josep Maria Marquès, Josep Quer (que anys després esdevindria el rector de la parròquia). L'any 1969, del 29 d'abril al 9 de maig, organitzat per la parròquia, es va oferir un cicle amb el títol genèric "Els nostres fills". En total, van ser cinc xerrades i la projecció de la pel·lícula *Fiebre en la sangre*.

Sobre temàtica laica es van sentir el notari Xavier Rocha (drets humans); Marcel·lí Audivert (història de Torroella de la segona meitat del segle dinovè i una segona conferència sobre la gestació d'un llibre); Joaquim Dispés Marcó (viatge a la lluna); Josep Ramió i Colls (temàtica fantàstica); Joaquim Vergès (Joan Maragall); Miquel Oliva (història antiga); el germà gabrielista Pedro Arribas (Canadà); Antoni Plaja (diari *Avui*); cicle a càrrec de Manuel Trallero, Joaquim Nadal i Lluís Maria de Puig (història de Catalunya); Francesc Pereña (Gandhi, i una segona sobre Binova); Jaume Sobrequès (Jaume I); Jaume Guillaumet (democràcia); Manuel Cervera (patrimoni natural); Jaume Bassa (torroellenc absent); Frederic Foerster (arqueologia submarina); Eudald Carbonell (primeres cultures a Catalunya); taula rodona sobre Joan Alsina; Fèlix Cucurull (el fet nacional català); Lluís Maria Xirinacs i Àngel Colom (l'actualitat a Catalunya); Josep Maria Poblet (Lluís Companys); Toni Font i Pere Madrenys (objecció de consciència); Empar Moreno i Magda Oranich (feminisme); Marià Millan (centrals nuclears); Joan Badia (l'Empordà); Robert Lafont (Occitània); Albert Bolliger (música); Joan Cals (economia local); Pere Thió (drets humans); Xavier Corominas (Xina); Santi Vilanova (Brusi); Maria Lluïsa Molinas (biologia); Lluís Albert (sardana); Eugeni Molero i Pujós (presentació d'un disc de Vicenç Bou), i Joan Pujadas (astronomia).

La majoria d'aquestes conferències van ser organitzades per l'agrupació Esplai i després pel Casal del Montgrí. A més, van tenir molta acceptació de públic els cicles de conferències com els impartits per Andreu i Jordi Peix i Lleó Benelvas sobre agricultura; els debats torroellencs sobre diferents temes d'interès (joventut, patrimoni artísticocultural, tercera edat, turisme, economia i esport). De gran transcendència va ser les sessions del "Debat Costa Brava" que van tenir lloc al Cinema Montgrí. L'any 1977 estava previst un cicle de conferències polítiques. El governador civil de Girona va prohibir la primera i el Casal del Montgrí va decidir la suspensió del cicle. Els conferenciants previstos eren Solé-Tura, Pujol, Pallach, Tries Sagnier, Raventós i Coll Alentorn.

Francesc Pereña, Maria Dolors Volta, Josep Maria Petit, Folch i Camarasa, Enriqueta Pons i Eudald Carbonell van impartir un cicle organitzat per l'APA del Guillem de Montgrí. Per la seva part, l'APA del Col·legi Sant Miquel dels germans gabrielistes va convidar Narcís-Jordi Aragó a tractar sobre l'art de llegir el diari, i Octavi Fullat per parlar davant pares i mestres sobre com educar per la democràcia. El curs agrari dirigit per Manuel Fuentes i Basili Bragulat, amb assistència de pagesos de diversos pobles, recordava els cursos sobre la mateixa temàtica d'abans de la guerra.

El Casal del Montgrí va tenir cura de preparar diversos cursets de català, alguns impartits per la professora Maria Àngels Culubret. També el col·legi dels germans gabrielistes va ser la seu de cursos a càrrec de professors d'Òmnium Cultural.

Del 3 al 10 de desembre de 1972, a l'Esplai, es va veure una exposició-homenatge al poeta Jacint Verdaguer i Santaló, preparada i presentada per Joan Amils i Pla.

Teatre

Als inicis d'aquest període es troba teatre d'entreteniment: *Mossèn Ventura*, *Ja tenim 600*, *Jo sóc detectiu* i *El noi dolent* (amb actors infantils). El 1969 ens van visitar tres companyies teatrals, totes d'aficionats, així va ser possible veure: *Els pastorets*, de Josep Maria Folch i Torres, per l'Elenc Teatral de l'Agrupació Artística de Sant Felú de Guíxols. *L'illa del tresor*, d'Aurora Mateos, inspirada en el títol de R. L. Stevenson, pel Teatre Infantil de la Secció Femenina de Girona. Finalment, *Tres angelets a la cuina*, d'Albert Husson, adaptació catalana de Xavier Regàs, a càrrec de la Secció Teatral del Patronat de l'Escola d'Arts i Oficis de Palafrugell. Les obres teatrals solien representar-se al Saló Municipal d'Actes (Cine Petit) i alguna al Centro-Cine.

L'11 de setembre de 1969, la companyia del Teatre Experimental Independent de Banyoles va oferir al públic l'obra de Camus *Calígula*, la

direcció de la qual anava a càrrec de Jaume Coll. Altres obres teatrals programades en aquest període que estem tractant van ser: *Com si fos un tros de vida*, obra original d'Eduardo Criado, interpretada pel Grup Teatral Vidrerenc. L'obra de Josep Maria Folch i Torres *La neu que pel camí hi ha*. A la plaça de l'Església, el grup teatral Equip d'Expressió Pastera, de Salt, va interpretar *Antígona*, d'Espriu. *El criat de dos amos*, de Carlo Goldoni. Per la companyia Àngel Guimerà, *L'hostal de la Glòria*, amb Maria Matilde Almendros de protagonista, i *Conte de reis*, de Josep Maria Folch i Torres. Els alumnes de la Normal van venir a representar *Els pastorets*, sota la direcció de Ramon Casellas, i l'Agrupació Artística de Vidreres, *Terra baixa*, de Guimerà. També es van veure algunes operetes i alguna obra desenfadada amb l'actriu Marta Padovan.

Antígona a la plaça de l'Església en la Festa Major de 1971 (foto CdD Montgri, illes Medes i Baix Ter).

Cinema⁸

El Cine Fòrum és la primera de les activitats de l'agrupació Esplai. La primera pel·lícula programada va ser *Los cuatrocientos golpes*, de François Truffaut, el 16 de desembre de 1965. Van seguir *Calle Mayor*, de Juan A. Bardem, i *El empleo*, d'Ermano Olmi, l'any 1966. Va tenir molt bona acollida la sessió de curtmetratges de la tardor de 1967 amb els següents títols: *El sueño de los caballos salvajes*, *La mudanza*, *John F. Kennedy* i *Pau Casals dirigeix*, en una memorable presentació a càrrec de Narcís-Jordi Aragó. *El pretendiente*, de Pierre Etaix; *El Evangelio según San Mateo*, de Pier Paolo Passolini, protagonitzada per Enrique Irazoqui⁹; *El río del Buho*, de Robert Enrico; *La caza*, de Carlos Saura; *El mundo sin sol*, de Jacques-Yves Cousteau; *Cenizas y diamantes*, d'Andrej Vajda; *Teresa Raquin*, de Marcel Carné; *El criminal*, de Joseph Losey; *Fahrenheit 451*, de François Truffaut; *El carnicero*, de Claude Chabrol, projectada el 19 d'abril de 1972, que tancaria l'època de Cine Fòrum. Les pel·lícules eren presentades i en acabar s'establí un col·loqui

entre els assistents. Els presentadors solien repetir perquè eren persones amb bona disposició, entre els noms que vingueren trobem: Pere-Ignaci Fages, Josep Maria López Llaví, Narcís-Jordi Aragó, Joan Giner, Manuel Muntaner, Jaume Reixach, Josep Maria Caparrós, Carlos Martínez, Narcís Pijoan i Joan Eugeni Sala.

Una colla de joves va projectar una sèrie de pel·lícules de Carlos Saura durant els anys 1975 i 1976: *Ana y los lobos*, *El jardín de las delicias*, *La prima Angélica* i també *Queimada*, de Gillo Pontecorvo. Les pel·lícules van ser presentades per l'Albert Bou.

El Cine Fòrum va deixar pas a sessions de cineclub organitzades per la nova associació Cine Club Torroellenc. La projecció de pel·lícules interessants es va multiplicar en gran manera. En la sessió preinaugural del 14 de maig de 1976 es va projectar *Los desesperados*, de Michael Wadleigh. Al llarg de l'any es van comptabilitzar 11 sessions i durant el 1977 una vintena. De manera interrompuda, el Cine Club Torroellenc ha ofert bon cinema fins als nostres dies, que segueix amb una activitat exemplar.

Les sessions de cinema professional alternaven amb d'altres dedicades al cinema amateur, amb pel·lícules de Josep Casas, Joan Coll, Mn. Isidre Garcia, Mn. Josep Pou, Jaume Bosch i Joan Ferrer. Es va destinar una sessió a visionar l'obra premiada de Jan Baca. També es va projectar una pel·lícula filmada a l'Estartit amb escenes del descobriment d'Amèrica. El paper de l'almirall representat anava a càrrec de Paco Rabal. En una ocasió va venir l'Agrupació fotogràfica i cinematogràfica de Girona a projectar diverses pel·lícules amateurs. El col·leccionista i cineasta Tomàs Mallol va oferir una mostra de la seva producció. M. Sans i J. M. Llenas van oferir filmacions del fons marí de les illes Medes i Ramon Sala sobre el patrimoni monumental de l'Alta Garrotxa. Es va veure una pel·lícula produïda per en Josep Dalfó i en Josep Montaner: *Torroella artística i monumental*, i una sobre Víctor Català.

L'Estartit

A partir de finals dels anys seixanta es va preparar la representació del pessebre vivent. Una actuació que va plaure tots els assistents va ser l'actuació de l'Esbart de Ripoll a la plaça del Dr. Fleming. Durant aquests anys hi va haver un creixent interès per preservar el fons marí de les illes Medes. Destaquem dues taules rodones, la primera organitzada per l'Associació d'Amics de l'Estartit el 25 de gener de 1974 i la segona el 14 de gener de 1978, en la qual ja es parlava sobre la possibilitat d'un futur parc natural a les Medes, amb intervencions de Santi Anglada, Antoni Ballester, Narcís Coll, Salvador Filella i Joan Domènec Ros.

Notes:

¹ Una nova biblioteca i Casa de Cultura de la Caixa de Pensions es va inaugurar per la Festa Major de l'any 1982 a la cantonada del carrer Porta Nova amb el dels Dolors. Posteriorment, la gestió va passar al municipi. D'ençà de l'any 2007 la Biblioteca Municipal està ubicada a l'illa cultural de Can Quintana.

² Amb el nom Esplai es coneixien els locals del carrer Sant Genís, al costat de la rectoria, que havia ocupat el col·legi dels germans gabrielistes des de l'any 1948 fins al 1970 i abans de la guerra es coneixia com l'Escuela. Esplai també va ser el nom amb què era coneguda una agrupació informal que van iniciar activitats culturals, particularment sessions de Cine Fòrum durant els anys seixanta. Aquest Esplai va ser l'antecessor del Casal del Montgrí. Finalment, Esplai Joventut va ser el nom que es va posar l'agrupació d'una colla de joves que tenien la seva seu a la casa Seguer del carrer de l'Església.

³ Vegeu BATLLE I LLORET, Francesc: "L'Acadèmia Santa Caterina", LLIBRE DE LA FESTA MAJOR, Torroella de Montgrí, 1998, p. 95-110.

⁴ Per aquesta raó, l'any 1959 Pepito Vert va promoure la creació del Centre d'Estudis de Torroella de Montgrí.

⁵ Per a més detalls sobre el mestre i músic Salvador Dabau a Torroella, consulteu els meus articles publicats al LLIBRE DE LA FESTA MAJOR dels anys 2009, 2010 i 2011.

⁶ MALLOL I TORRENT, Maria Consol: "Biblioteca Pública de la Caixa de Pensions de Torroella de Montgrí: 50 anys al servei de l'educació i de la cultura de la vila", LLIBRE DE LA FESTA MAJOR, Torroella de Montgrí, 1985, p. 17-27.

⁷ RADRESSA CASANOVAS, Joan: "El Casal del Montgrí. Notes i memòries", LLIBRE DE LA FESTA MAJOR, Torroella de Montgrí, 2005, p. 65-90.

⁸ BELLAPART ROIG, Jordi: *El nostre cinema*. Museu del Montgrí i del Baix Ter, 1995, p. 135.

⁹ Enrique Irazoqui realitzava el servei militar amb l'autor d'aquest escrit. Vam obtenir permís per desplaçar-nos a Torroella i assistir a la projecció, amb un gran èxit de públic i un vehement col·loqui final.